

DERGÂH MECMUASI'NDA BİR İMLÂ TARTIŞMASI

Fikret USLUCAN*

ÖZET

İmlâ, yazının icadıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Bu kavram, aynı zamanda bir problemdir. Bu çalışmada, 1921-1922 yılları arasında yayımlanan Dergâh Mecmuası'nda bir imlâ tartışması ele alındı. Ali Zeki Bey'in "Alev" isimli romanındaki imlâsını Ahmet Haşim eleştirir. Romanın imlâsından yola çıkarak Türkçedeki, Türkçe ve yabancı kelimelerin imlâsı hakkında görüşlerini dile getirir. Daha sonra tartışmaya Nurullah Ataç, Abdülhak Şinasi Hisar ve Yahya Kemal de katılır. Tartışma bir sonuca ulaşmadan biter.

Anahtar kelimeler: İmlâ, kelime, yazım, Dergâh Mecmuası

A ORTHOGRAPHIC DISCUSSION IN DERGAH MECMUASI

ABSTRACT

Orthographic is a Notion from invention from writting. At the same time this Notion is a problem. In this study a discossion about orthographic is explained in Dergah Mecmuası between 1921 and 1922.

Ahmet Haşim critcizes the orthographic of Ali Zeki Bey in his novel "Alev". Ahmet Haşim says his thinks about Turkish and foreign languages in Turkish language from this novel's orthographic. Than Nurullah Ataç, Abdülhak Şinasi Hisar and Yahya Kemal weigh in with, too. The discussion finished without a result.

Key words: Ortographic, word, writting, Dergah Mecmuası.

*Kalem olsun eli ol kâtib-i bed tahrîrin
Ki fesâd-ı rakamı ile sûrumuzu şûr eyler
Gâh bir harf sükûtiyla kılar nâdiri nâr
Gâh bir nokta kusûruyla gözü kör eyler
Fuzûlî*

---

* Yard. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi , e-mail: f_uslucan@hotmail.com

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

Giriş

Yeryüzünde insanoğlunun kullandığı hiçbir şey gereksiz değildir. En azından kullanan kişi veya kişiler için lüzumludur. Gerekliliği noktasında bütün insanların üzerinde ittifak ettiği şeylerden biri de şüphesiz yazıdır. Yazı kavramı beraberinde “imlâ” kavramını da getirmektedir. Dünya üzerinde imlâ ile ilgili bir sorunu olmayan herhangi bir millet var mı bilmiyorum; ama başta biz olmak üzere pek çok milletin imlâ problemi olduğu bir gerçektir.

Göktürklerin kullandığı alfabe bizim asıl millî alfabemizdir. Bilindiği gibi bu alfabeye yazılan yazılarda kelimeler birbirinden iki nokta (:) işareti ile ayrılır. Acaba kelimeleri bir boşlukla değil de neden bu şekilde ayırma gereği duydular? Bu sorunun cevabını uzun zaman, belki de hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. Yukarıda dediğimiz gibi eğer bir şey varsa o gereklidir. Bu durumda Göktürk yazısında kelimeler birbirinden iki nokta işareti ile ayrılıyorsa, bu da bir ihtiyaçtan doğmuştur ve gereklidir. Bu durum, bize bundan belki de bin beş yüz yıl önce bile atalarımızın imlâ ile başlarının az çok derde girdiğini göstermektedir.

Bizim gibi değişik zamanlarda, değişik medeniyet havzalarına girdikçe alfabe değiştirmiş bir milletin, tarihinin hemen her döneminde imlâ sorunlarıyla karşılaşması gayet doğaldır. Acaba Uygur yazısını kullanan atalarımız hangi sıkıntıları çektiler? İslâm'ı kabul ettiğimiz yıllardaki yazı ve imlâ sıkıntılarımız neler oldu? Çalışmamızın başına epigraf olarak seçtiğimiz

*Kalem olsun eli ol kâtib-i bed tahrîrin
Ki fesâd-ı rakamı ile sûrumuzu şûr eyler*

Gâh bir harf sükûtiyla kılar nâdiri nâr

Gâh bir nokta kusûruyla gözü kör eyler

mısralarında Fuzûlî'yi böylesine beddua ettiren derdin büyüklüğü neydi? Ahmet Rasim, Mehmet Âkif ve daha başka yazarların, şairlerin imlâ hususunda, en azından yanlarında çalışanların imlasıyla ilgili dertleri, anlatılan anekdotlar pek çoğumuzun malumudur. 1928 Harf İnkılabı'mızdan sonra Atatürk ve İsmet İnönü'nün Latin alfabesiyle kaleme aldıkları metinlere baktığımızda ilk zamanlarda oldukça sıkıntı çekildiği açıkça görülmektedir. Bütün “ı” harfleri “i” şeklinde yazılmıştır

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

bu yazılarda. Malumunuz olduğu gibi Latin alfabesini kullanan Batı toplumlarının alfabelerinde “I”nın küçük karakterinde (i) nokta vardır, büyük harflerde ise nokta kullanılmaz.

Rivayete göre Adolf Hitler’in de Almandaki birleşik kelimelerden oldukça sıkıntısı varmış. Genellikle birleşik yazılması gereken kelimeleri ayrı, ayrı yazılması gereken kelimeleri de bitişik yazarmış. Partisi iktidara gelip de diktatörlüğünü ilan ettikten sonra, yazım kurallarını değiştirmiş ve bütün birleşik kelimelerin bitişik yazılmasını emretmiş. Sonuç olarak Almandaki bütün birleşik kelimeler halâ bitişik yazılmaktaymış. Biz örneklerimizi çoğaltabiliriz. Bütün bu örnekler bize imlânın ciddi bir problem olduğunu göstermektedir.

Daha Latin alfabesine geçmeden evvel, kullandığımız Arap alfabesinin ıslahı hususunda da pek çok tartışmalar yapılmış, konuyla ilgili ilgisiz pek çok insan bu konuda görüş beyan etmiş, hatta görüşlerinin kabul edilmesi veya uygulamaya geçirilmesi noktasında zorlamalara da gidilmiştir. Enver Paşa’nın “hatt-ı Enverî” olarak anılan teklifi bunlardan yalnızca biridir.¹ Rüşdiye, İdadi ve daha başka okullar için hazırlanan ders kitaplarında imlâ bahislerine geniş yer ayrılması, ve bugün hemen hemen hepimizin öğrencilerimizin imlâlarını bir türlü düzeltmeyişi ve bazen tahammül sınırlarımızın çok zorlanması, konunun önemini ve bir problem olarak halâ devam ettiğini göstermektedir.

Bu konuda yapılan çalışmalarda eski araştırmaları ve tartışmaları bilmek, yeni çalışmaları kolaylaştıracak ve araştırmacılara da yol gösterecektir. Bu nedenle, süreli yayınların, sahamızın diğer konularında olduğu gibi, bu konu için de taranmasında, eski çalışma, tenkit ve görüşlerin ortaya çıkartılmasında, elde edilen bilgilerin paylaşılmasında şüphesiz çok fayda vardır.

Biz bu çalışmamızda 1921-1922 yıllarında İstanbul’da on beş günde bir yayımlanan ve Anadolu’daki

---

¹ İmlâ ve alfabe tartışmaları için şu kaynaklara bakılabilir: Hüseyin YORULMAZ, **Tanzimattan Cumhuriyete Alfabe Tartışmaları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995; M. Şakir ÜLKÜTAŞIR, **Atatürk ve Harf Devrimi**, TDK Yayınları, Ankara 1991; Rekin ERTEM, **Elifbe’den Alfabe’ye – Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

kurtuluş mücadelemizi destekleyen birkaç dergiden biri durumundaki Dergâh Mecmuası sayfalarında yer alan imlâ tartışmalarına yer vereceğiz. Ancak asıl konumuza başlamadan önce bu mecmua hakkında kısaca bir bilgi verme ihtiyacı hissetmekteyiz.

Dergâh Mecmuası²; Yahya Kemal, Darul’-Fünûn’daki öğrencileri ve bir grup dostu tarafından Mustafa Nihat Özön’ün mesul müdürlüğü altında neşrine başlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, mecmua İstanbul’da neşredilen ve Kurtuluş Savaşı aleyhine bir yayım politikası izleyen diğer dergi ve gazetelere karşı Anadolu’da başlayan Kurtuluş Savaşı’nı desteklemiştir. İlk sayıda Yahya Kemal’in kaleme aldığı *Üç Tepe* başlıklı makale, derginin çıkış amacını dile getiren ve dergi bünyesinde bir araya gelen topluluğun bir nevi manifestosu mahiyetindedir.³

Yahya Kemal bu yazısında, Tanzimat’tan sonraki Türk edebiyatının hayata üç ayrı tepeden baktığını söyler. “Tanzimatçılar, Türk edebiyatına Çamlıca Tepesi’nden; Servet-i Fünûncular, Tepebaşı’ndan bakmışlardır. Beklenen büyük zaferden sonra ise Türk sanatçısı edebiyata, Mustafa Kemal Paşa’nın İnönü Savaşı’nı takip ettiği Metris Tepe’den bakacaktır.” Bu ifade yeni kurulacak devletin de aynı zamanda resmi sanat ve edebiyat anlayışını göstermektedir. Gerçekten de Dergâh Mecmuası’na baktığımızda yayınlanan edebi eserlerin, şiirlerin, teorik yazıların, edebi tenkit yazılarının içerikleri bize, yeni kurulacak edebiyatın istikametinin ne olacağını veya nereye yöneleceğini göstermektedir.

Bunları söylememizin nedeni konumuza yani imla meselesine Dergâh Mecmuası yazar ve şairlerinin nasıl baktığı noktasında fikir vermek içindir.

Dergâh Mecmuası’nda İmlâ Tartışması

² Dergâh Mecmuası hakkında Prof. Dr. Celâl TARAKÇI yönetiminde tarafımızdan hazırlanan bir yüksek lisans tezi de vardır. Fikret USLUCAN, **Dergâh Mecmuası Üzerine Bir İnceleme**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış yüksek lisans tezi, Samsun 1995. Bu tez şu anda yayıma hazırlanmaktadır.

³ Yahya Kemal (Beyatlı), “ÜçTepe”, *Dergâh Mecmuası*, Nr. 1, C. 1, 15 Nisan 1337, s.1. Bu makalenin tam metni için, “Öztürk EMİROĞLU, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, ss. 97-101”e bakılabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

Dergâh'ta imlâ konusunun ele alınması, o günlerde yayımlanan Ali Zeki Bey'in **Alev**⁴ isimli romanı vesilesiyle olur. Bu romanda yazar Ali Zeki Bey, daha eserin isminden başlayarak pek çok kelimenin imlâsını alışılmışın dışında yazmaktadır. Eseri kurgu ve diğer edebî özellikler bakımından çok beğenen Ahmet Haşim ise yazarın bu imlâ tasarrufuna oldukça sinirlenir ve bu konuda yazdığı tenkidini Dergâh'ta yayımlar.⁵ Fakat Ahmet Haşim, genel olarak imlâ meselesine hasrettiği ve bu konudaki görüşlerini dile getirdiği makalesini Dergâh'ın ikinci cildinde neşreder.⁶

Yer yer istihzalı bir üslupla kaleme alınan bu makalede Ahmet Haşim, imlâ ıslahı, imlâ komisyonları, neşredilen imlâ kılavuzları hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Haşim, *Yılan Hikâyesi* adını verdiği bu yazısını, imlânın ıslahı için her üç dört senede bir Maarif Nezareti tarafından toplanan komisyonların toplanma zamanının yaklaşması üzerine alaycı bir üslupla yazmıştır.

Haşim'e göre Maarif Nezareti'ni eskiden beri en fazla meşgul eden mesele imlâ problemidir. Ahmet Haşim, yazısına şöyle başlar: “...her üç senede bir memleketin alimlerinden, ediplerinden ve muharrirlerinden bir komisyon teşkil eder; bu komisyon meşhur İsfahan Encümen-i Dânişi tarzında, aylarca yeşil ve âlimâne bir masa etrafında toplanır; azası müşâvere, müsâfehe ve münakaşadan ve yekdiğerini doyasıya techîl ve tahmîk ettikten sonra nihâyet lisanların menşei, tekâmülü ve felsefesi hakkında gayet ağır bir mukaddimeyle başlayan ve diğer sahifeleri muhtelif füllerin sigâ tasrîfâtıyla mâlâmâl bir lâyiha vücûda getirir: işte topraklarımıza bereket, ağaçlarımıza meyve, erkeklerimize akıl ve kızlarımıza güzellik verecek olan lâyiha, işte hicr-i felsefî, işte kibrit-i ahmer!”

⁴ Ali Zeki, **Alev**, Hilal Matbaası, İstanbul 1337 / 1921. Ali Zeki Bey, eserleri ve edebî faaliyetleri hakkında bilgi edinmek için bakınız: Fikret USLUCAN, “Edebiyat Tarihimizin Unuttuğu Bir İsim: Ali Zeki Bey ve Bir İmlâ Eleştirisi”, *Turkish Studies*, Volume 2/2, Spring 2007, ss. 691-696.

⁵ Ahmet Haşim, “Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedîde”, *Dergâh Mecmuası*, Nr. 2, C.1, 1 Mayıs 1337, s. 23.

⁶ Ahmet Haşim, “Yılan Hikâyesi”, *Dergâh Mecmuası*, C.2, Nr. 24, 5 Nisan 1338, ss. 177-178.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

Nezaret, bu sihirli lâihayı bastırıp “*birer nüshasını da aynı efâzıl ve üdebâyâ tevzi ettirdikten sonra, bir zaman için kutsî vazifesini bitmiş addiyle, artık hiçbir hadise ve hiçbir kudretin sarsamayacağı derin, serin, nebâtî bir istirahatla vicdan uykusuna geçer.*”

Haşim, son layihanın 1337 senesinde yayımlandığını, dikkatli bir hesaba göre bu layihadan sonra başlayan imlâ uykusunun, içinde bulunulan sene içinde sona ereceğini ve nezaretin yeniden faaliyete geçeceğini söyler. Ahmet Haşim, alaycı üslubunu değiştirmeden şöyle der: “*Filhakika Nezaret, bu senenin ibtidasında, yine memleketin ulema, üdeba ve muharririyetinden ve tetkikat-ı lisanîyede yed-i tavîl sahibi mütehassıslardan bir imlâ komisyonu vücûda getirdi. Bu komisyonu teşkil eden zevâtın cümlesini, isimleriyle, maalesef, tanımıyoruz. Yalnız kulağımıza bazı isimler çalındı: Halit Fahri Bey, Tarık Bey, Milaşlı Doktor İsmail Hakkı Bey... Mesut Türk milleti, titre, ümit ve sevinçten titre! Eserleriyle, ilimleriyle şan ve şerefini yapmış olanlar şimdi de yeşil ve âlimâne bir masa etrafında toplanmış senin için imlâ sahasında, erişilmez son saadetlerin yolunu arıyorlar.*

Bilmem hangi gazetenin geçenlerde bildirdiğine göre imlâ encümeni, âlimâne mesâisini hitâma erdirmiş ve takallüt nazarını tespit üzere kaleme aldığı lâyiha da der-dest-i tab’ imiş.”

Haşim burada, bir alim sıfatını takınmadan; fakat alim geçinenlerin dudak bükeceği, hatta pek de kabul etmeye yanaşmayacakları bazı şeyler üzerinde duracağını söyler ve bu konudaki fikirlerini özetle şu şekilde dile getirir:

“İşte karşımda rengârenk bir yığın kitap var: Lehte veya aleyhte olmak üzere hepsi de imlâyâ dair. Okuduğumdan anladığıma göre bütün imlâ ıslahatçıların etrafında toplandıkları fikrin ruhu şu cümlededir: ‘*Telaffuz olunduğu gibi yazmak ve yalnız telaffuz olunanı yazmak.*’ Bu kuralın kıymeti nedir? Şüphe ve sualime cevap bulmak üzere bu kitaplardan asrın en büyük isimlerinden birini taşıyanını açıp okuyalım: “Lisan” ve “yazı”dan bahsedildiği zaman öyle zannedilir ki aynı cinsten iki hadise karşısındayız. Halbuki hiç de öyle değildir. Lisan; kuş cıvıltısı, kedi miyavlaması ve öküz böğürmesi gibi uzviyetin bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

mahsulüdü, yazı ise insan icadıdır. Lisan, tabii bir hadise olması bakımından kendi haricinde bir zorlamaya rağmen gelişme seyri takip ederken, yazı onun arkasından koşar, ona gücü yettiği kadar yetişmeye çalışır fakat yetişemez; yazının yapısı, lisanın uzuvlarının bir girinti ve çıkıntısına intibak edemeyecek kadar geri ve ilkelidir.”

“Kitabı bırakıp düşünüyorum. Şehirde şehre değişen lehçe / ağız farkı bir tarafa, yalnız İstanbul'daki tanıdıklarım arasında hançeresi biri birine benzeyen iki insan tanımıyorum. Azim ve gülünç bir argonun bin perdesinden çıkan bin muhtelif ses gibi, burun, ağız, diş, çene hançere arızalarıyla, kısık, yayık, dik, sert, hoş, nâhoş, okşayıcı, tırmalayıcı, kısacası çehreler gibi sınırsız renklerle kulağımıza çarpan her telaffuza göre bir alfabe yapmak gerekse zannetmem ki yüz sâit (vokal / ünlü) ve dört yüz sâmit (konsonant / ünsüz) bu işe yetebilsin. Çin ve Hint alfabesi gibi, başlı başına yüksek matematik gibi bir ilim teşkil edecek olan böyle bir alfabeyi öğretmek için Dâru'l-Fünûn, bir ibtidâi mektebi derecesinde kalır.”

Ahmet Haşim bunları söyledikten sonra halihazırda kullanılan mevcut alfabe hakkındaki fikirlerini şu şekilde dile getirir: “Otuz iki harften ibaret, noksan bir alfabenin az zahmetle çok iş görmek gibi pratik bir faydasından başka, bir de ruhun sıhhatine yönelik başka bir hizmeti daha vardır ki, bence yalnız bunun için her ayıbı affolunsa yeri var.”

“İmlâ, telefon gibi sesleri aynen kayıt ve tekrar edebilse, bir otomobil borusundan, tepsiye vurulan çatal kaşık sesinden ve kaynana zırlıtısından meydana gelen gürültüyü andıracak olan üslupların ahengiyle her sabah bir gazetenin okunması ne müthiş bir azap olurdu. Bu durumda güzel yazı (yani iyi bir kompozisyon), sadece zekâ, muhayyile ve ifade kudretine değil, aynı zamanda da şarkı söylemek gibi ağzın teşkilatına bağlı bir iş olurdu.”

Ahmet Haşim burada devrin ediplerinden ve gazetecilerinden Âkil Koyuncu'yu örnek verir. Memleketinin ağız özelliklerinden kurtulamayan bu yazarın kudretli yazılarını okuyan insanlar, doğru yazıp memleketinin ağzıyla konuşan Âkil Koyuncu'nun bu yazılarını seslendireceklerdir. Bu durum dinleyiciler için bir edebi eseri dinleme zevkinden ziyade mizah unsuru

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

olacaktır. Çünkü Âkil Bey, kalıplaşmış imlâyla doğru yazmakta, ama okurken ve konuşurken memleketinin ağzıyla okuyup konuşmaktadır. Telaffuza göre teşkil edilmiş bir imlâyla yazdığında memleketinin ağzıyla yazacaktır. Oysa telaffuzu olmayan imlâ, fikrin ve hissini lisanına boğaz ve burun seslerini karıştırmaz. Bu fazilet de ona yeter.

Haşim'e göre bütün bu mülâhazalar bir kenara bırakılmalı ve mevcut imlânın okumayı ne kadar zorlaştırdığı, "söylendiği gibi yazmak" diye ifade edilen "telaffuza uydurulmuş imlânın okumayı ne kadar kolaylaştırdığı" düşünülmelidir. Bu noktada yine okuduğu kitaplardan alıntı yapar: "*Çocukken kelimeleri hecelediğimiz devre müstesna, alelâde zamanlarda okurken ne harfleri ne de heceleri görürüz; gözümüz kelimeyi hecelemeden derhal mass u bel' eder (çeker ve yutar); kelimeyi anâsırıyla değil, şekl-i umumisiyle tanırız; cümle aksamını da, kısa cümleleri de böyle okuruz. Onun için kıraat bahsinde, imlânın telaffuzî olup olmamasında zerre kadar ehemmiyet yoktur; ehemmiyet kelimenin göze daima aynı şekilde görünmesindedir; kelime bir işarettir, kelime bir resimdir. Yazı da aynıyla böyledir. Yazı eğer hurûfun mantikî bir tertibi demekse, yazmıyoruz, resmediyoruz. Binaenaleyh resmolunacak şekil nasıl olursa olsun ehemmiyeti yok, elverir ki o şekil her zaman için değişmez olsun.*"

Haşim, bundan sonra düşüncelerini özetle şöyle dile getirir. Esas itibariyle on asırdır devam edip gelen kitap medeniyetinden sonra fikir, kulakta bir ses değil dimağda yazılmış bir kelime, bir cümledir. Binlerce gazelin gülistanlarında öttükten ve binlerce defa "gül"e kafiye olduktan sonradır ki "bülbul" kelimesi hakikatte kurbağadan da aşağı, çirkin bir kuşun bu kadar güzel ismi olmuştur. Bülbul (بولبول) bülbulün (بلبل) leşi bile değildir. "Aşk" kelimesindeki üç harfe, kızmuş bir sac levha üzerinde kıvranan altınların ihtilacını veren şey, ucu derin bir mazide gaib olmuş bir şair silsilesinin yazıya geçen ilhamıdır. Bu üç harfin birleşip yaptığı sihirli şekli yalnız görmekle, manasını anlamağa lüzum kalmaksızın, birden, ruhumuz seyyal bir ateşe mecra olur. "Aşık" (عاشق) şüphe yok ki "aşk" (عشق) değil!"

Haşim'e göre yazının şekli ile taşıdığı manaya bakarak imlânın değişmesinin genç nesilleri maziden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

ayıracağını iddia etmekte hiçbir mübalağa yoktur. Son senelerde Farsça ve Arapça çoğul eklerinin ve şekillerinin, terkiplerin ve alışılmamış bazı yabancı kelimelerin terk edilmesiyle, eski Türkçe cümleye nazaran yeni Türkçe cümlelerin gidişatında meydana gelen hayırlı değişim, maalesef birçoklarında eski şiirin zevkini idrak kabiliyetini yok etmiştir. Bu gibiler çoğalınca, Türk milleti mazideki edebiyatından habersiz, uydurma bir millet derecesine kolayca inebilirler. Oysa “Hâl”i tehlikeye düşürmeden “mâzi” ile alaka kesilemez. Hal ve mazi, aynı sınırlar ve aynı kan damarlarıyla bağlı, tekparça bir organizma, bir hayattır.

Haşim, kendisinin bu düşüncelerini sadece bir vehim ve hayal ürünü olarak görebilecek insanların, yani imlânın tabii seyrine ve gelişmesine cebren müdahale etmek, mevcut şeklini değiştirmek isteyen ıslahatçıların öne sürdükleri sebepleri şu şekilde sıralamaktadır.

“Bu bahse dair şimdiye kadar bütün dinleyip işittiklerim üçe kabil-i ircadır:

1. İmlâda garâbet ve mantıksızlık
2. Mübtedilerin böyle bir imlâyı öğrenmekte bulduğu müşkilât
3. Ecnebilerin bu yüzden lisanımıza adem-i rağbeti. İlh.”

Ahmet Haşim'e göre bu sebeplerin üçü de boş, üçü de hezeyândır. Çünkü bunlar imlânın tabii haliyle keyfi olarak oynamak isteyen hemen her milletin kendi hesabına tekrar edebileceği itirazlardır. Haşim de bu düşüncelere şu şekilde itiraz etmektedir:

a. Manasızlık yalnız imlâda değildir. Bütün hayat manasız, mantıksız, garip fazlalıklar ve acı eksikliklerle doludur. Mesela, konuşurken kişinin muhatabına “sen” demek yerine “siz” demesi manasız değil midir? Aksırana “Şifalar olsun.” demek ne mana vardır? Adetlerimizde basit bir mantıkla açıklaması zor daha nice gariplikler, fazlalıklar ve noksanlıklar vardır ki bunları ıslah etmek kimsenin aklından geçmemektedir. Varsın imlâmızda da bazı gariplikler bulunsun. Kederi, elemi yapan bu imlâ hataları değil ya!

b. Mübtedilerin yani okumaya yazmaya yeni başlayan çocukların imlâda karşılaştığı zorluğun önemine gelince bu, haddizâtında bir mübalağadır. Herkesin imlâyı doğru bilmeye ne mecburiyeti var? Neden

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

istikbalin bütün demircileri, ustabaşları, şoförleri, bakkalları ve kasapları, imlâyı mükemmel bilmeye mecbur tutulsun? Çocuklar imlâyı öğrenmekte o kadar zorlukla karşılaşıyorlarsa bunun çaresi, güzel bir şekiller âlemini harap edip enkâza çevirmekte değil, sadece imtihanda imlâyı nota tabi tutmamakla bulunabilir. Varsın şoförler, bakkallar, vs. mektuplarını imlâsız yazsınlar. Lisanını doğru yazmayı bilen bir kadına henüz rastlanılmamıştır. Kadın kalemi, kelimelere bin türlü hayâlî şekiller verir; bu bakımdan her kadın mektubu, bâkir ve hayâlî bir harf bahçesi, bir harf ormanıdır. Bundan dolayı mektuplar, âşıklar için belâgatlarından ne kaybediyor? İmlâ yazmak için değil, okumak içindir, “gözün zevkini fikrin mestîsiyle tamamlamayı bilenlerin” okuması için!

c. Üçüncü mesele ise münakaşaya bile değmez. Gerçi diğer iki sebep de, hatta bütün mevzu ne dereceye kadar münakaşaya değer.

Komisyonlar, muallimler, istedikleri kadar imlâyâ şu veya bu şekli vermek üzere kararlar verip kararlarını layihalarda tespit etsinler. Her memlekette senelerden beri, yorulmak bilmez bir faaliyetle uğraşan ıslahatçıların bütün gayretine rağmen imlâlar, nadir istisnalarla, değişmemiştir. Çünkü imlâyâ şekil verenler hocalar, doktorlar, mütehasıslar değil, ancak şairler ve ediplerdir.

1333 senesinin imlâ layihasında “kelebek” (كَلْبَك) kelimesinin bu layihanın yayımından sonra (كَلْبَك) şeklinde yazılmasının gerekçesi ve lüzumu uzun uzun izah edilmektedir, diyen Ahmet Haşim, şu cümlelerle makalesini bitirmektedir: “Erenlerin Bağından”ı açıyorum; havassımızın son terbiye mektebi olan bu nesrin, mâverâî bir ziyayı andıran havasında kelebekler yine bildiğimiz şekilde (كَلْبَك) karanfiller, güller ve havuzlar üzerinde uçuşuyor. Mekteplerde istedikleri kadar çocuklara “kelebek” (كَلْبَك) imlâsının mantıkî rüçhan ve faidesini izah etsinler, Yakup Kadri, kelimeyi (كَلْبَك) şeklinde yazmakta devam ettikçe her çocuk, hayata girince, mektebin imlâsını unutmaya ve şiirin imlâsını almaya mahkûm kalacaktır.”

Ahmet Haşim diğer makalesinde, o sene (1921) yayımlanan, Ali Zeki Bey’in **Alev** adlı romanı vesilesiyle, bu eserde yer alan ve kendince yanlış yazılan kelimeleri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

ele alarak imlâ konusundaki görüşlerini dile getirmeye devam eder.⁷ Haşim, yazısına şu cümlelerle başlar: “Ali Zeki Bey’in geçenlerde neşrettiği hikâyede, hem Neyyire ve Sermet’in âşikâne macerasını, hem de bazı Türkçe kelimelerin ne tarzda yazılması lazım geleceğini öğreniyoruz; yani bu eser, hem bir hikaye ve hem bir nevi “imlâ” kitabıdır. Müellifin imlâyı anlatırken aynı zamanda Türkçe kelimelerin imlâsı hakkında bazı hususi kanaatlerini de söylemek niyetinde olduğu, kitabın cephesinde göze çarpan “Alev” (ألو)in yeni imlâsını, bize sayfeleri açmaya başlamadan haber veriyor. Bu yeni imlânın amelî kıymetinden bahsetmeden evvel, bedii kıymeti hakkında ne düşündüğümüzü söylemek isteriz.”

Ahmet Haşim’e göre yazar “Alev” (ألو) kelimesini “ayın” harfiyle değil de “elif” harfiyle (أل) şeklinde yazmakla bir şey kazanmış değildir. Kelimelerin güzelliğinin yarısı, yazılış şekillerinde gizlidir. Harfler, fikrin somut bünyesi üzerinde toplanıp billurlaşarak, cam üzerindeki kar çiçekleri gibi, kağıt üzerinde şekil şekil sıralanırlar. Kelimede bir harfi değiştirmek bazen kelimenin sakladığı bütün manzaralar âlemini ve bütün renk tesirlerini bozar. “Alev” (ألو) kelimesindeki “ayın” (أ) harfi bu kelimedeki kırmızılığın kaynağıdır. Onun için Ali Zeki Bey’in “ayın”sız “Alev” (أل) i okuyucuya sönmüş bir ateş hissi vermektedir.

Halbuki yazarın, romanına “Alev” (أل) ismini verirken bu kelimeyle okuyucunun birden gözlerini ve sinirlerini bir parıltı içinde bırakmayı hayal ettiği anlaşılmaktadır. Zira Ali Zeki Bey bu kelimenin zenginliğinden haberdar bir sanatçıdır. Fakat ne yazık ki “imlâ”, güzelliği harap etmiş ve Ali Zeki Bey’in tahmin ettiği hesabı boşa çıkmıştır.

Ahmet Haşim’e göre kelimeler çok özel bir müzik aleti gibi bir milletin babalarından gelen kadim seslerini saklar. Yabancı bir ağız, ne yaparsa yapsın o sesleri tam olarak çıkartamaz. Bunun için “Alev” (ألو) kelimesindeki “ayın” harfini (elif) “i”le değiştirmekte olumlu hiçbir fayda yoktur. Bu kelimenin ilk harfi ne kadar “ayın” değilse o kadar da “i” değildir. O ses için Türkçede, yabancıya göre, bir harf yoktur. Halbuki “ayın”ın “i” harfine nazaran bu

⁷ Ahmet Haşim, “Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedîde”, *Dergâh Mecmuası*, Nr. 2, C.1, 1 Mayıs 1337, s. 23.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

kelimede, bir üstünlüğü vardır. “...gözümüz, öteden beri ateşin parıltısını, bu harfin kavisinden göre göre bu harfe ateşin rengi sinmiş ve kırmızılığın ani bir işareti olmuştur. “Alev” (علو) kelimesinde “ayın” (ء) bir kıvılcımdır.”

Ahmet Haşim, Ali Zeki Bey’in diğer bütün imlâ ıslahatçıları gibi, tercih ettiği yol imlâda, okuma yazmaya yeni başlayanlara ve yabancılara okuma yazmayı kolaylaştırmak olduğunu iddia eder ve buna örnekler verir. Nitekim Ali Zeki Bey’in kitabında “gibi – gîbi” (گبی - گیبی), “ata – ada” (أطه - آدا), “iskele – işkele” (إسكله - إيسكله), “fener – fenâr” (فنار - فنار), “Pâris – Pârîs” (باريس - بارس), “galabalık – kalabalık” (غلبلك - قالبالق), “elektrik – elektrîk” (فرحلق - فرحلق) şeklinde, telaffuza tâbi bir imlâ ile (yani söylendiği gibi, ünlüler gösterilerek) yazılmıştır.

Haşim’in iddiasına göre “millî bir kontrole tâbi büyük ve genel bir telaffuz fonografı oluşturulup, bireyler arasında imlâ standardı sağlanmadıkça, imlânın ıslahında, telaffuza dayalı kurallar koymak mümkün değildir. Yine Haşim’e göre Ali Zeki Bey Giritlidir. Dolayısıyla Ali Zeki Bey’in telaffuza dayanan imlâsına İstanbullunun itimadı olamaz. Basit bir “halka” (حلقه) kelimesini bile iki yerde “halka” (خلقه) şeklinde yazan Ali Zeki Bey için ıslah edilecek bir imlâdan önce öğrenilecek bir imlâ vardır. İmlâ problemi **Alev** romanında birçok yerde göze çarpmaktadır.

Ahmet Haşim’in imlâ hususundaki iddiaları şu yolda devam eder: Okuma yazmaya yeni başlayanlar ve yabancılar için Türkçenin imlâsı defalarca değiştirilmiştir. Bunun neticesinde bütün bir edebiyat, güzelliğinden soyutlanarak şiir bir nevi köy şarkısı derecesine indirilmiş ve bu suretle artık sadece “cahil”, “ümî” ve “çocuğun” anlayıp zevk alacağı bir edebiyat halini almıştır. Şimdi imlâ yeniden mübtediler (okula yeni başlayanlar) ve yabancılar için değiştirilmektedir. Bu gidişle Fuzûlî ve Hamit’in de eserlerinde şiirin lezzetini alanların yeniden çocuklaştırılması ve ahmaklaştırılması lazım gelecektir. Halbuki bir lisan ve edebiyatı harap etmektense iyi bir iptidâi muallimi yetiştirmek çok daha kolay ve kârlı bir iş olacaktır.

Dergâh Mecmuası’nın 11’inci sayısında Abdulhak Şinasi (Hisar), Ahmet Haşim’in imlâyı ilgili olarak dile getirdiğimiz bu düşüncelerine, onun sanatı hakkında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

yazdığı makalesinde⁸ değinerek, Haşim'in asıl probleminin ne olduğunu da söyler. "Ahmet Haşim'i nadir olarak Bağdat hatıralarını ihya ettiği zamanlar dinlemiştim. Orada, küçücük bir çocukken kırmızı yemenili arkadaşlarıyla birlikte, Afganlı, sert çehreli lalalarının yanında koşa koşa, o rengârenk çinili camilerin havuzlu avlularında, hasırların üstünde muallim, talebe ve güvercinlerin karmakarışık ders alarak en önce ve bilhassa 'hüsn-i hat' talim edilen bir yer olan mektebe gidişlerini duydum."

Abdülhak Şinasi'nin bu ifadesinden bizim vardığımız yorum şudur: Haşim'in daha çocukken Bağdat'taki bu mektepte hüsn-i hat dersi alması, tarihi mimarinin oluşturduğu mekan içinde koşup oynaması, kanaatimizce onun estetiğinin oluşmasında etkili olmuştur. O kadar ki Haşim, bir kelimenin yazılışında hangi harflerin kullanılıp kullanılmamasından çok, kendisinin o kelimedeki harflere yüklediği anlama, harflerin şekli özelliklerine bakmakta ve bunlarla ilgilenmektedir. Nitekim Ali Zeki Bey'in eserindeki kelimelerin yazılışına ve imla komisyonlarının layihalarına getirdiği itirazlar da bu düşüncemizi doğrular mahiyettedir.

Abdülhak Şinasi, makalesinin ilerleyen kısmında Haşim'in estetiği ve imlâsıyla ilgili olarak ve bizim düşüncemizi doğrularcasına, Haşim'i de incitmemeye gayret eden bir üslupla şunları söylüyor: "... Geçen sene ressamlarımızın resim sergisi münasebetiyle "İleri"de neşrettiği bir makalesinde ziyayı çalıp resimlerinin üstüne sürmek isteyen resamlardan bahsediyordu. Şayet kelimelerin harflerine dokunursanız o, edevâtı alt üst edilmiş tiryâki bir sihirbaz gibi öfkeleniyor. **Alev** muharriri bî-günah Ali Zeki Bey bu kelimeyi "elif" harfiyle yazdığından, "ayın"ı çıkarmakla bu kelimedeki ateşi söndürdü diye ona karşı çıktığı makale elbette hatırlıdır; buradaki haksızlığı bu kelimeyi kendisinden başka herkesin – Yakup Kadri, Yahya Kemal, ve sair bütün arkadaşlarının da – böyle "elif"le yazdıklarına dikkat etmemiş gibi davranmasıyla tezâuf ediyordu. Fakat bir nokta-i nazarı bundan ziyade talâkat

⁸ Abdülhak Şinasi (HİSAR), "Ahmet Haşim'in Eseri Etrafında", *Dergâh Mecmuası*, 20 Eylül 1337, C.1, Nr. 11, s. 170.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 3/6 Fall 2008

ve hararetle müdafaa etmek kâbil değildi. Bu makalenin şümülü me'mulünden fazladır. Hiçbir şey onun 'estetik'ini kavramak için bu makale kadar şâyân-ı dikkat değildir. Şaire göre kelimeler ilm-i kimya ve ilm-i kimyanın esrarı gibidir, onlarla bir büyü yapmak istiyor ve bu itibarla "ayın"ın kıvılcımı ona lazımdır. ..."

Dergâh Mecmuası'nda imlâ konusuna hasredilmiş bir başka makale de Yahya Kemal'e aittir. *İmlâya Dâir Güft ü Gü*⁹ başlığını taşıyan bu makalede herhangi bir yazıya cevap verme, tez ya da antitez sunma derdinde olmadan imlâyla ilgili fikirlerini dile getirir. Yahya Kemal de Ahmet Haşim gibi, bir imlâ komisyonunu vesile ederek, makalesine başlar. Şairimiz, makalesine şu cümlelerle başlıyor: "*Şimdi sekiz sene oluyor, Maârif Nâzırının yarı resmî bir dâvetnâmesini aldım; bir gün öğleden sonra posta ve telgraf nezâretinin üst katındaki salonda içtimâa bizzat riyâset edecekti. Gittim. Salon tanınmış ediplerimiz, âlimlerimiz ve muallimlerimizle dopdoluydu; Kemâl-paşazâde Said Bey'den, Muallim Cûdî'den, gazetelerde en ziyâde gürültü eden gençlere kadar bütün güzîdelerimiz oradaydılar. Celse açıldı, bu içtimân mühim sebebi neymiş söylenildi: İmlâ meselesi!*

Fakat reîs, imlâ meselesini, hazîn bir nâtika ile izâh etti, son zamanlarda imlâmızın nasıl bozulduğunu, bu yaranın her gün daha ziyâde nasıl büyüdüğünü ve bütün lisânı sararsa birbirimizi anlamayacak bir derekeye düşeceğimizi uzun uzun söyledi. Sonra asıl resmî maksada geçti, dedi ki:

'Yeni batnın çocukları mekteplerde şaşırdılar; siz bu memleketin ilimde ve edebiyatta ileri gelenlerisiniz, Türkçe imlâyâ dilediğiniz gibi bir kılık veriniz, fakat bu kılık belli, kat'î, değişmez kânûnî bir kılık olsun, hükûmetin maksadı budur; işte bu hükûmet ilim işlerini kalem odalarında halletmiyor, size soruyor, siz memleketin güzîdeleri Türkçe imlâyâ ne şekil verirsiniz hükûmet o şekli kabul edecek!...'"

Yahya Kemal, nazırın bu konuşmasından sonra olanları özetler. Komisyonda bulunanların bazıları bir alt komisyon teşkilini teklif eder, bazıları eski imlânın yeterli

⁹ Yahya Kemal (BEYATLI), "İmlâyâ Dâir Güft ü Gü", *Dergâh Mecmuası*, 5 Kânûn-i Sâni 1338, C.2, Nr. 18, ss.81-82. bu makale için ayrıca bakılabilir: Yahya Kemal, **Edebiyâta Dâir**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. bsk., İstanbul 1984, ss. 90-96.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

olduğunu ve değiştirilmemesi gerektiğini söyler, bazıları Muallim Nâcî'nin imlâsını esas alınmasının lüzumunu üzerinde durur, bir kısmı da Ebuzziyâ'nın imlâsının umumileştirilmesinin faydalarını ispatlamaya çalışır. Bazı üyeler de kendilerinin lisan ve imlâ meselelerindeki vukûfiyetlerinin genişliğini ispatlama gayret ve derdine düşmüşlerdir. Nihayet Yahya Kemal de söz alır ve oradaki heyete şu cümleleri söyler: “İmlâ harflerle vücûda gelir, ben Türkçe elifbâ kitabına baktım, o kitaptaki harfler Arap'la Acem'in seslerine kağıtta şekil veren harflerdi; Türk'ün ağzından hiçbir zaman çıkmamış ve çıkmayacak sesler vardı: ث ض ظ ع gibi. Bazıları ص س gibi ikiz, bazıları ح خ ه gibi üçüzdüler, Türk'e göre bu sesler birdirler. Sonra bu elifbâda Türk'ün kalın ve ince nevîden çok çeşitli olan imlâ harfleri yoktu, yalnız imlâ harfleri mi? Bu elifbâda Türk'ün tek bir harfi yoktu. Acem bu elifbâyı kendinin “je”sini, “çim”ini ilâve ile kullanıyor. Bizse olduğu gibi almışız. Padişahlarımız, müftülerimiz biz bu harfleri iyi söyleyelim diye mahalle mekteplerimize asırlardan beri tecvid dersleri koydurmışlar, fakat yine bir türlü telâffuz edememiş, hatta iyi telâffuz edenlerle: ‘Aynı iyi çatlatıyor!’ diye eğlenmişiz.”

Yahya Kemal'e göre, Türkler imlâlarını da alfabelerini aldıkları yerden ve aynen almışlardır. Atalarımızın yazdıkları ilk kelimeler aynen benzerleri olan Arapça kelimeler kılığındadır. Mesela; Arap harfli ilk Türkçe metinlerde “buçuk / bçk (بجق), ufuk / ufk (افق), vezinde ve şeklindedir. Toprağı / tprk (طبرق), bayrağı / byrk (بايرق) şeklinde yazarlardı ki Arap'ın “mutlak” (مطلق), “müştak” (مشتق) kelimeleri öyle yazılır; hâsılı eski kitaplarımıza bir göz gezdiren insan Türkçe'yi bir Arap âliminin yazdığını sanır, dinde ve medeniyette mürsidimiz olan unsur bu kadar iliklerimize işlemiş...” Bu tesirle atalarımız, ünlüleri karşılamak için kullandığımız “elif, vav, ye” harfleri, Arapça'da her sesi uzattığı gibi Türkçe'de de uzatacak zannetmişler. Bu endişeyle de “elif, vav, ye” harflerini Türkçe'de çok kullanmaktan sakınmışlar. Bu düşüncenin etkisi böylece Namık Kemal'e kadar gelmiştir.

Tanzimat'tan sonra bir Frenk lisanı bu işe müdâhale etmiş, Arabî'yi, Fârisî'yi zayıf, bu yeni lisanı da kuvvetlice öğrenmeye başlayınca “yalan”ı (يلان), “toprak”ı (طبرق), yazmışlar. Yahya Kemal'e göre, eğer şair Bâkî gözlerini açıp da Namık Kemal'in kitabında

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

“yalan” kelimesini (بالان) böyle yazılmış görse “nâlân” gibi medle okurdu. Bir devir sonra Hâlid Ziyâ ve Tefvik Fikret, Arabî ve Fârisî’yi daha fazla unutmuşlardır. Bununla beraber imlâ da daha fazla çözülmüştür. Takip eden nesillerde de daha fazla çözüldüğü görülmektedir. Bu çözüme o dereceye varmıştır ki Maârif Nezâreti, ürkmüş, memleketin güzîdelerine derdini açmıştır. Onlar da diyorlar ki: *“Hemen bu inhilâli bir kâideyle durdurmalı!”*

Yahya Kemal’e göre tartışılan bu çözüme ve bozulma bir merhale, gelecek sene bu merhale de geçilir; bozulma kelimelerin başka cihetini sarar; şimdiye kadar yalnız Türkçe kelimelerin imlâsı sürekli bozuluyordu, kim der ki gelecek senelerde bu bozukluk Arapça’dan, Acemce’den aldığımız kelimelere de sirâyet etmeyecek.

Yahya Kemal komisyon kurma teklifinde olanlara şunları söylediğini belirtir: *“Siz, bir komisyonla bu inhilâli durdurmağa kalkışıyorsunuz, bir komisyona ne hâcet, bu işi tek bir kişiye verseniz yine uhdesinden gelir, çünkü yapacağı bellidir: Türkçe, Arabî ve Fârisî kelimelere dokunmaz, onların imlâlarının mukaddes olduğunu bilir, Türkçe kalır, onun da fülllerinin imlâsını bozmakta ihtiyatkâr davranır, çünkü tasrifte güçlük çıkar, kala kala Türkçe isimler ve sıfatlar kalır ki mahdut bir iştir, hep o kelimelerin imlâsını göze göre değiştirir, hâsılı bir kişi kendi sa’yiyle hükümeti bir komisyonun masrafından korur, sa’yinin semeresi komisyonunki kadar sakat olur. Çünkü imlâda bu inhilâl durmaz, yine yürür. Bu bozukluk inhilâl eden eski bünyemizin bin bir bozukluğundan biridir, ben öyle zannediyorum ki eski soframız, eski çarşımız, eski idaremiz niçin inhilâl ediyorsa, imlâmız da onun için ediyor, sonuna kadar edecektir de! Resmî müdahalelerle bu inhilâli durduramayacağız.”*

Orada bulunanlar Yahya Kemal’e: *“Bir hastalık karşısında hiçbir doktor böyle mütevekkilce bir teşhiste bulunamaz, böyle bir fikre kapılmak muzırdır; herhalde imlâmıza bir çâre bulmak lâzımdır.”* diyerek karşı çıkarlar. Hemen o gün bir komisyon kurulur, bu komisyon Ali Ekrem Bey’in başkanlığında birkaç sene çalışır, yeni imlâyâ resmî bir çekidüzen verir, teklif ettikleri imlâ mekteplerde senelerce resmen uygulamaya konur.

Yahya Kemal diyor ki: *“İtiraf edeyim, ne yapıldığını merak edip de öğrenmedim. Çünkü bu lisan her gün*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/6 Fall 2008*

gözüm önündedir, imlâsını görüyorum, muttasıl bozulmaktadır, bâzı muharrirlerimizin yazılarında Arapça kesreli “sırf” (صرف) kelimesinin “sîrf” (صيرف) gibi yazıldığına dikkat ediyorum, inanıyorum bu inhilâl böyle böyle bütün öteki Arabî ve Fârisî kelimelere de sirâyet edecek!”

Yahya Kemal, bundan sonra, orada iddia edildiği gibi kendini kazâ ve kadere bırakmış olmadığını söyle ve ekler: “Yalnız yarım yamalak islâhat tedbirlerine inanmaktansa kazâyâ rızâ göstermek bana daha hoş görünür.”

Yahya Kemal, önce alfabenin noksanlarının giderilmesinden yanadır, ona göre halihazırda kullanılan alfabe noksandır. Çünkü bu alfabede Türkçe'deki “kalın kesreli, meselâ “kıl” ve “yıl” kelimelerinde(ki) “ı” (ى) yoktur; yine Türkçe'deki “kalın “lâm”ıyla, bilâhare lisânında türeyen ince “lâm” yoktur, “Türkçe'nin eski kalın “A”sıyla bilâhare İstanbul'da türeyen ince “A” yoktur. İmlâ harflerinin (ünlülerin) hiçbiri yoktur. Buna karşılık Türkçe'de olmayan seslerin harf karşılıklarının pek çoğu ise vardır. Böyle bir alfabe ile en sağlam imlâ tasfiyesi bile beyhûde bir çalışmadan başka bir şey olamaz.

Yahya Kemal'e göre o günkü neslin aydınlarının, yeni bir alfabe ile yeni bir imlâ teşekkül ettirmeye kafaları hazır değildir. Çünkü bu nesil de mevcut imlâ inhilâlinin bir merhalesinde bulunmaktadır. Bu nesil Arapça ve Farsça kelimeleri yazılış şeklinden tanımaktadır, bu dildeki kelimelerin klişeleşmiş imlâlarına da saygı göstermekte ve değiştirmemektedirler. Hatta kalıplaşmış bir imlâyâ sahip Türkçe kelimelere de aynı saygıyı duymaktadırlar, yani onların da yazılışlarını değiştirmeyi düşünmemektedirler. Bu klişeleşmiş imlâları değiştirenlerin yazılarına baktıklarında ise göz zevkleri tahriş olmaktadır.

Yahya Kemal bunları söyledikten sonra, klişeleşmiş kelimelerin yazılışlarında değişiklik yapanlardan biri olan Abdullah Cevdet'i örnek vererek şunları söyler: “Lisânı baltayla yarar gibi bir imlâsı olan Doktor Abdullah Cevdet “olacaktır” (اولاجافير), “batarakdan” (باتارافدان) gibi kelimeler yazıyor...” Bu şeklide alışlagelmiş imlâlarının dışında yazılan kelimeler, Yahya Kemal ve çağdaşlarının kulağına saldıran bir gergedan,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

şâha kalkmış bir deniz aygırı gibi bağırılmaktadır. Burada yazar, şu soruyu sorar: “*Bu muharririn bizim zevkimizi aşırı derecede bir imlâ ile tahrîş ettiğini söylersek, nice kelimelerin yeni imlâsında bizim cür’et ettiğimiz nice değişiklikler acaba bizden eskilerin zevkini aynı şiddetle tahrîş etmiyor mu?*” Zevk bahsi Yahya Kemal’e göre sürekli, zaman bağlı olarak değişmektedir, değişmeye de devam edecektir. “Başka” (باشقا) ’yı (باشقا), “hemân” (همان) ’ı “hemen” (هه مه ن) yazmaya başladık, acaba niçin “yedi” (يدي) rakamını (يه دي), “seksen” (سكسان) rakamını (سه كسه ن) şeklinde yazmaktan henüz ürküyoruz, yarınkiler de bizim gibi ürkecekler mi? Hiç zannetmem.”

Yahya Kemal makalesini “İmlâmuz, lisânımız düzelince, lisânımız da kafamız düzelince düzelecek, çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!” cümlesiyle bitirir.

Sonuç

Bu çalışmamızda, Ahmet Haşim, Abdülhak Şinasi ve Yahya Kemal’in Dergâh Mecmuası’nda imlâ konusunda değişik vesilelerle dile getirdikleri düşüncelerini özetlemeye çalıştık. Bunlardan şu sonucu çıkartmaktayız: Haşim, dilimize hangi dilden gelmiş olursa olsun kelimelerin asırlardan beri yazılacağı olan klişeleşmiş imlâsına sadık kalınması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü hem bu kelimelerin kalıplaşmış bu imlâlarına ayrıca yüklenen anlamlar vardır, hem de okuma ve yazmada harflerin ve hecelerin bir önemi yoktur. İnsanlar okuyup yazarken kelimelerin ezberledikleri şekillerini kullanmaktadırlar. İmlâyı uzmanlar, öğretmenler ve komisyonlar belirlemez, sanatçıların kalemleri belirler.

Abdülhak Şinasi, Haşim’in bu görüşüne katılmakla beraber, onun bu düşüncelerini onun estetik düşüncelerine bağlar; ayrıca Haşim’in yakın dostlarının bile yazılarında Haşim’in düşüncelerinin aksine bir imlâ kullandıklarını ve Haşim’in bunu fark etmediğini söyler.

Yahya Kemal de Haşim gibi, imlâ meselesinin komisyonlarla halledilemeyeceğini söyler. Ona göre imlâdaki değişimler ve aykırılıklar bir değişim sürecini göstermektedir. Bu problemi kendi doğal akışına bırakmak gerekir. Dildeki ve imladaki yozlaşma ve bozulma aslında Türk insanının kafasındaki ve gönlündeki yozlaşma ve bozulmanın bir sonucudur. Türk

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/6 Fall 2008

insanın kafası ve gönlü düzeldiğinde imlâ ve lisandaki yozlaşma ve bozulma da düzelecektir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Haşim, “Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide”, *Dergâh Mecmuası*, Nr. 2, C.1, 1 Mayıs 1337.
- Ahmet Haşim, “Yılan Hikâyesi”, *Dergâh Mecmuası*, C.2, Nr. 24, 5 Nisan 1338.
- Ali Zeki, **Alev**, Hilal Matbaası, İstanbul 1337 / 1921.
- EMİROĞLU Öztürk, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- ERTEM Rekin, **Elifbe’den Alfabe’ye – Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1991.
- HİSAR Abdulhak Şinasi, “Ahmet Haşim’in Eseri Etrafında”, *Dergâh Mecmuası*, 20 Eylül 1337, C.1, Nr. 11.
- USLUCAN Fikret, “Edebiyat Tarihimizin Unuttuğu Bir İsim: Ali Zeki Bey ve Bir İmlâ Eleştirisi”, *Turkish Studies*, Volume 2/2, Spring 2007.
- USLUCAN Fikret, **Dergâh Mecmuası Üzerine Bir İnceleme**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış yüksek lisans tezi, Samsun 1995.
- ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, **Atatürk ve Harf Devrimi**, TDK Yayınları, Ankara 1991.
- Yahya Kemal (BEYATLI), “İmlâya Dâir Güft ü Gü”, *Dergâh Mecmuası*, 5 Kânûn-i Sâni 1338, C.2, Nr. 18.
- Yahya Kemal (Beyatlı), “ÜçTepe”, *Dergâh Mecmuası*, Nr. 1, C. 1, 15 Nisan 1337.
- Yahya Kemal, **Edebiyâta Dâir**, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2. bsk., İstanbul 1984, ss. 90-96.
- YORULMAZ Hüseyin, **Tanzimattan Cumhuriyete Alfabe Tartışmaları**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1995.